

“Os lobos”, *Á lus do candil*. Ánxel Fole

Moitas veces ouvín dicir que os lobos non atacan as persoas. E isto non é certo. O secretario de Caldas foi comido por eles cando voltaba da feira de Viana. Algúns dixeron que o mataran por roubalo, e que despois o comeran os lobos; mais a douscentos metros de onde o comeran foi atopado un lobo morto coa gorxa furada por unha bala.

Aqueles días viran os pastores unha manda de dez cunha loba con tres lobecos. Era tempo de neve, e baixaran da serra da Moá. Ó parecer, despois de esgotados os cartuchos, quixo subirse a unha árbore, mais non puido. Alí estaba ó seu carón, o revólver con seis cartuchos baleiros no lombo. Era un bo revólver americano. Ó sentirse feridos algúns lobos, todos se botaron enriba del. Se tivese un bo foco eléctrico quizais se salvase. [...]

De noite médralles o corazón e son moi valentes. Non vos riades. Tamén lles pasa iso ós lobicáns. O señor cura de Peites tiña un. De noite ía ó monte e chamaba ós lobos. Viñan con el. Din que abría os tarabelos das cortes coma unha persoa. Unha noite velouno o señor cura. Era un gran cazador. Tiña un rifle de dez tiros que lle trouxera un sobriño de California. Meteulle dous tiros seguidos no entrecello ó galgar un pasadoiro. O crego estaba na xanela da reitoral cun foco, e o lobicán volvía do monte, polas tres da mañá, acompañado dos lobos. Abrírono e esfolárono axiña, e viron que tiña o corazón inchado...

Sabedes cando se atreven os lobos cos homes? Cando teñen moita fame, ou cando se decatan de que lles teñen medo. Por iso case que nunca atacan a tres ou máis xuntos. Cando se atopan un home só pola serra, póñense a traballalo. Teñen moito instinto... Xa veredes como o traballan. De primeiro, acompáñano; despois, póñenselle diante; máis tarde, chéganlle a zorregar as pernas cos rabos... Así, pouquiño a pouquiño. Vén un intre en que o home xa non pode máis. O medo alporízalle os cabelos. Parécelle que lle cravaran arames na testa. Váiselle a voz, perde o sentido. Xa está perdido. Bótanse os lobos enriba del e esnaquizano. Cada vinte anos ou menos, dáse por estas terras un caso deses. Desaparece un home. [...] Así lle aconteceu ó Pastrán de Vesuña hai moitos anos. Mais se o home non perde a coraxe non se atreven con el.

Todos coñecedes coma min ó Emilio, o castrador de Rugando. Atendede ben e xa saberedes que é certo todo canto levo dito sobre os lobos. E vostedes tamén, señoritos...

Non habería rapaz coma el se non fose tan xogantín. Xogaba ata a camisa. Unha vez, na cantina da Cruz, xogou a besta con tódolos arreos, e perdeuna. Tivo que andar a pé castrando ranchos dende Leixazós a Pacios, ou de Bustelo a Vilañán. Era home moi botado para diante, e o primeiro nas liortas.

[...]

Queríano moito en tódolos sitios onde capaba ranchos, e convidábano sempre á mata. Aquel día xantara en Arnado. Xa se sabe como son eses xantares da mata. Empezan ás doce, poño por caso, e rematan ás cinco. O fígado asado con aceite e pemento, os roxóns e o raxo. Viño, nunca falta. Tempo de fartura. Xantara aquel día en cas do Rulo. Enchéranse de néboa os cavorcos. Non se vía un burro a tres pasos, dispensando...

O Rulo díxolle que pasara a noite na súa casa.

-Andan os lobos –advertiulle– moi bastos. Con **esta néboa** tan mesta pódeste esfragar. Non che pase coma o Bieito da Corga cando ía para Ferramolín, que se derrubou polo canto do Mazo e foi dar ó río. Alí quedou defunto cos cadrís partidos por testalán, pois teimou coma ti por saír de Vilarbacú unha noite coma a de hoxe.

Mais o capador había pouco que casara, como vos dixeran, e non houbo xeito de facelo quedar. Nin tan sequera quixo levar algúns fachucos de palla para o camiño. E alá se foi o Rugando tan só cunha cachaba de freixo e a súa navalla no peto para se defender. Grazas a Deus que coñecía ben o camiño. Xa levo dito que era home valente. El mesmo mo contou en Santa Cubicia de Quiroga, na tasca do Avelino.

Polas primeiras horas todo foi ben. Non viu amosas de lobos por ningures. Parouse a acender un pito antes de chegar á lindeira da devesa de Bonxa. Mais de alí a un pouquiño ouviu patuxar nun trollo. Xa sabedes que é un terreo fondal onde se encora a auga. Unha miguiña dispois ouviu un longo ouveo. E outro lle respondeu da outra banda da valgada. Tamén sentiu unhas carreiriñas polos dous lados do camiño. Os lobos seguían chamándose os uns ós outros. Por sorte para el, había moitos seixos no camiño. Encheu tódolos petos de croios. Non me dixo que empezara a ter medo, mais eu coido que si...

Dous lobos grandísimos fórono acompañando. Ían sempre de par del, ás dúas mans. Case que parecían dous cans que foran co seu amo. Se el se paraba, tamén eles se paraban. Algunhas veces púñanselle diante. Entón, o capador guindáballes un coio. E batíalles. Os lobos apartábanse. [...] Esgotara as pedras que trouxera nos petos. Xa lle quedaban poucos fósforos. Acendeu un fósforo. Non había pedras no camiño. Tivo que coller bulleiro coas mans e tirallo ós lobos, ó mesmo tempo que berraba moi forte. Ergueuse un e deixouno pasar. Quizais foran seis. A todos lles relucían os ollos. Un deles botoulle os dentes á cachaba e arrincoulla da man. Íanse metendo nel cada vez máis. Ata lle fustrigaban as pernas cos rabos. Acendeu, un tras outro, os tres fósforos que lle quedaban. Grazas a isto puido coller un coio. Atinoulle a un lobo no peito. Regañaban todos os dentes coma cando se van botar sobre as ovellas. Xa sentía que se lle esmorecían os pulsos, que se ía quedando sen forza. Os lobos seguían a chamarse uns ós outros. Tremía coma un vimbio. Xa non os podía escorrentar nin sequera berrar. Íalle estoupar o corazón. Unhas cantas lancañadas máis e xa estaría na casa. Podería dalas? De súpeto, viu tremelar unhas luces nas tebras; ladraban uns cas ó lonxe. Meteu os dedos na boca e asubiu. Chamábano de lonxe. Estourou un tiro de escopeta.

-Anda Rabelo, anda Sultán—ouviu que dicían.

Diante del había tres fachucos de palla ardendo. Seus tres cuñados dábanlle fortes apertas.

-Andabámoste buscando —dixo un. Chegaron o Sultán i o Rabelo brincando ó seu redor e dando ouveos de ledicia.

Entraron na casa. As mulleres estaban na cociña. Na gran lareira había un bo lume.

-Traédeme auga —dixo o capador.

E caeu estalicado no chan.

Todos se alporizaron. Houbo moitos berros e prantos. Máis de dúas horas estivo sen sentido. Levárono ó leito. A forza de fretas volveulle o acordo.

-Se non sairades a buscarme tan só se me atoparían os ósos. Xa non podía resistir máis —dixo o bo do home.

Para que vexades como traballan os lobos á xente.

“A voadora de Serantes”, *Outros feirantes*, Álvaro Cunqueiro

Estaba Manuel Páramo botándolle un feixe de herba ás vacas, e a muller apoleirando as galiñas, caída dunha serán de verán, cando delambos auviron un asubío mesmo derriba das súas cabezas. Miraron pra o ceo, a ver de ónde viña aquilo, que pasaba de asubío a trono, e viron pasar voando, nunha banqueteta, á señora María de Fontes, que era conocida pola Voadora de Serantes, aínda que ninguén sabía de ónde lle viñera o apodo. Pro ben sabía que era acertado, que a señora María voaba. Manuel e a súa muller correron a darlle o parte aos veciños de deloutra banda do río. O señor Bastián de Cosme, liando despacio un cigarro, comentou:

—iNon sabía que fose meiga!

E non lle deu importancia ao asunto, recomendándolle a Manuel e máila muller que calesen o conto e non se metesen na vida de naide.

—Cadaquén gaña a vida como pode, sentenciou.

Pro ao día seguinte, o señor Bastián chamou a Manuel Páramo, e díxolle que aquela noite despertara sonando coa señora María de Fontes, e que se lembrara de que a tal morrera facía polo menos tres anos, e que vindo el no Castromil, cru órase coa sente que viña do cabodano. Estando falando do asunto Bastián e Manuel, outra vez o asubío seguido dun trono, e ergueuse un vento de travesía mui forte, que durou ben os seus cinco minutos.

—Esa tola seica quer levarse os nosos tellas dos!, dixo o señor Bastián.

A verdade foi que non deixou nin unha mazá nos mazaeiros.

O señor Bastián foi visitar a un amigo, que era fogueteiro e chamábanlle O Gaiteiro de Vedra, e encargoulle catro bombas de palenque, as máis potentes que fixera nunca. O señor Bastián e Manuel Páramo montaron garda coas bombas na man e a mecha presta, agardando a que pasase voando María de Fontes, sentada na súa banqueteta. Choveu catro días seguidos, e logo escampou, e veu un día fermoso e soleado.

--iDe hoxe non pasa! , dixo o señor Bastián.

E así foi. Eran as seis dadas cando se escoitou o asubío de cando en vez interrompido por uns tronos xordos, que metían medo. María de Fontes viña polo áer, como a primeira vez que a vira Manuel Páramo, sentada na súa banqueteta. O señor Bastián soplou no cigarro de a carto e prendeu lume na mecha das bombas de palenque, unha tras outra. Foron catro enormes estampidos gúidos que deberon escoitarse no Ferrol. Ouvíuse un grande berro, e medio minuto despois caeron diante de Bastián e Manuel e as súas asustadas mulleres, unha zapatilla colorada e dous pesos amadeos. Ben mirada a zapatilla, resultou que estaba chea de plumas de corvo. Bastián e Manuel decidiron enterrar a zapatilla no monte, e repartir o capital.

Pro aqués pesos amadeos estaban enmeigados. Pola noite, saían de donde os tiñan gardados o señor Bastián e máis Manuel Páramo, e andaban polo áer, petando contra as paredes, o chinchándose a eles mesmos nas lousas das cociñas. Na casa de Bastián romperon un espello, e na de Manuel Páramo seis copas que había no aparador e que lle tocaran nunha rifa, en Ordes. Despois da noite de farra, os dous pesos volvían mui humildes ao lugar onde os pousaran os seus novos donos.

—iHai que cambialos! , dixo o señor Bastián.

E foron delambos veciños a Betanzos e almorzaron ben, co remate de café e copa, pro ao ir pagar, o taberneiro deuse conta de que aqués dous pesos eran falsos, e enmourecían canto máis os miraba. Foi unha vergoña pra Bastián e Manuel, os caes tiveron que contar a historia ao brigada da Garda Civil. Éste pediúlles aos dous amigos que lle regalaran os pesos falsos, que non lles servían pra nada, e ademáis quitábaos de disgustos como aquel. Pro ao día seguinte, cando o brigada devandito llos amosou ao cobrador de contribucións, resultou que eran legais. Somentes se facían os falsos cando os querían cambiar.

***A esmorga (1959)*, 1ª edición, Eduardo Blanco Amor**

Ó chegar perto do Posío entramos na taberna da tía Esquilacha, onde pararan tamén os tratantes. Había un bó lume na cociña, e estaban nela os arrieiros almorazando chourizos asados con pantigro e viño novo. A min, como xa dixen, andábame a rondar “o pensamento”, que decote me ven dapouco, cando escomezo a facer cousas que sei que non tería que facer. O certo é que me sentía magoado e tristeiro, co aquilo de non irme ó meu traballo, ó menos pra me cerciorar de que non habería choio por mor da chuvia, e quedar tranquío para non deixar, pola miña conta, sin cumprimento a promesa que lle fixera á Raxada, que aínda cando saín da casa ía tan contento como facía moito que nono estivera. [...]

Afora debruzárase a chuvia, achoadada e mesta, e o día, puñérase fusquento cmo si voltara pra atrás. Cando se abría a porta, entraban os refachos do vento até a cociña espaxando o fumazo e facendo arrandear as restes dos chourizos dependurados encol da lareira...

-

-¿Cómo, señor? Non me aparto do conto nin un instante... Estou a decir as cousas polo seu comenzo, que unhas viñeron das outras e si unhas non houberan pasado as outras tampouco.

-

-¡Qué han ser disculpas! Eu non teño ren de que me disculpar que eu nada fixen, pois o ollar as couasas que pasan diante dun non é culpa dun, por máis que llas apoñan ou que llas queiran apoñer.

[...]

-Non sei, señor, porque o Bocas pagou todo, pro serían dous ou tres xerros de dous netos cada seu [...] O malo foi que o Milhomes, que disque tiña catarro, empeñouse en pedir un cuartillo de augardente... e algo lle axudamos. [...] Eu, por min, non me houbera movido dalí. Estábase moi ben, ó quente, manxando, bebendo e ouvindo as chuscadas dos tratantes o pe da lareira co seu bó lumazo de mollos facendo esboirar as castañas, mentres afora chovía a Deus dala [...]

Coas pancadas e rabuños que se deran e coas copas e a veciñanza do lume, puxéranse as caras grandes e bermellas coma carautas do antroido. Véndoos en tal condición, e no mesmo instante en que estaba a facer mentes de non sair coiles, asomou o arrieiro pra decirnos, falando moi apresa, que acababa de entrar a parexa da Guardia Civil, que disque que andaba a

precurar a uns pándigos que estiveran na carretera de grande liorta... e que si cadra eran os mesmos que armaran outra zarracina o sábado á noite na taberna do Chaguazoso.

***Memorias dun neno labrego*, Xosé Neira Vilas**

EU SON...

Balbino. Un rapaz da aldea. Coma quen di, un ninguén. E ademais, pobre. Porque da aldea tamén é Manolito, e non hai quen lle tusa, a pesares do que lle aconteceu por causa miña.

No verán ando descalzo. O pó quente dos camiños faime alancar. Magóanme as areas e nunca falta algunha para espetáreme nos pés. Ergome con noite pecha, ás dúas ou tres da mañá, para ir co gando, restrebar ou xuntar monllos. Cando amanece xa me doi o lombo e as pernas. Pero o día comenza. Sede, sol, moxardos.

No inverno, frío. Ganas de estar arreo ó pé do lume. Muíños apeados. Faladurías de neves e lobos. Os brazos como espeteiras para encolgar farrapos. Murnas, fridas, dedos sen tentos.

Que saben desto os nenos da vila!

Eles ignoran o que eu penso mentras boto ó corpo un gurrucho de caldo con broa. Ou o que sinto cando estou no monte pingando, aterecido, vendo por entre a chuvia unha fantasma bretemosa en cada árbore.

A aldea é unha mestura de lama e fume, onde os cans ouvean e a xente morre «cando está de Deus», como di a madriña. Os rapaces somos tristes. Enredamos, corremos tras dos foguetes e ata rimos, pero somos tristes. Temos a pobreza e os trafegos da terra aniñados nos ollos.

Eu quixera andar polo mundo. Ir por mares e terras que non coñezo. Nacín e crieime na aldea pero agora síntoa pequena, estreita. Coma se vivise nun cortizo. Teño pensamentos que non lle podo contar a ninguén. Algúns non me entenderían e outros chamaríanme tolo. Por eso escribo. [...] Ogallá que non me atopen o caderno. Daríame vergoña. E non é para menos. Porque nel devorco todo o que sinto.